

BACKGROUND REPORT

PRAGUEPRAŽSKÝ
STUDENTSTUDENTSKÝ
SUMMIT

ECOSOC

Stabilizace zhroucených států

Zhroucené státy jsou často označovány jako specifický fenomén mezinárodních vztahů posledních desetiletí. Jsou to právě státy se slabou či zcela neexistující centrální vládou, ve kterých nejčastěji propukají humanitární krize a ozbrojené konflikty, jež mohou následně destabilizovat celý region. Zabezpečení takto postižených území patří k přirozeným prioritám Organizace spojených národů. V rámci jednání Hospodářské a sociální rady na Modelu OSN se zaměříme na socioekonomické aspekty zhroucených států a na možná řešení současných krizí.

1. Pojem zhroucený stát

Možností jak klasifikovat nestabilní státy je celá řada a záleží na úhlu pohledu. Pro srovnání jsou uvedeny dvě z mnoha metod (viz 1. 1. a 1.2.). Obecně spojuje všechny státy, spadající do kategorie hroutících se nebo zhroucených států, několik společných rysů:

- centrální vláda nedisponuje svými přirozenými pravomocemi nebo ovládá jen část státu
- časté jsou ozbrojené konflikty mezi skupinami obyvatelstva, obvykle na základě etnické nebo kmenové příslušnosti
- dochází k masovým přesunům obyvatelstva, vedoucích k humanitárním krizím a napětí v celém regionu.
- k destabilizaci vede často zahraniční intervence.
- bezvládí v zemi je ideální podmínkou pro teroristické organizace, které si ve zhroucených státech budují zázemí.
- kolabuje národní hospodářství. Dochází ke znehodnocení měny.
- v zemi nejsou dodržována lidská a občanská práva.
- stav je dlouhotrvající, cesta ke stabilizaci státu je velmi dlouhá a komplikovaná.

1.1. Klasifikace nestabilních států z pohledu bezpečnostní politiky

Pojem zhroucený stát, často uváděn anglickým termínem *failed state*, označuje nejvyšší stupeň rozvratu státnosti. Pod tímto nejvyšším stupněm však existuje několik dalších předstupňů, které jednotliví akademici rozlišují do rozličných kategorií. Například podle analytika Torstena Geiseho¹ z *Institut für Friedensforschung und*

¹ Z publikace: Piraterie vor Somalia: Die Lösung liegt an Land. T. Geise, Hamburg, 2009

*Sicherheitspolitik*² při Hamburské univerzitě se dají rozdělit nestabilní státy do následujících stupňů:

- **Slabý stát (weak state)**
Tento pojem je vyhrazen pro zemi prakticky fungující, která má však zvláště v bezpečnostní politice silné nedostatky.
- **Rozpadající se stát (failing state)**
Rozpadající stát funguje velmi omezeně a ztrácí své přirozené výlučné postavení především v oblasti ozbrojených sil.
- **Rozpadlý stát (failed state)**
V tomto případě již stát nedokáže plnit své základní poslání, jímž je ochrana svých občanů a garance práva, a tím prakticky zaniká. Neexistuje silná centrální moc, nebo se o ni vedou ozbrojené konflikty.

1.2. Klasifikace nestabilních států z pohledu komplexního fungování země

Poněkud komplexnější klasifikaci nestabilních států nabízí každoročně The Failed State Index³ (FSI), který dle několika ekonomických, politických či bezpečnostních faktorů sestavuje žebříček zemí podle ohrožení státnosti.

Organizace Fund for Peace vyhodnocuje stav 177 zemí světa podle jejich ekonomické, sociální a bezpečnostně-politické situace.

Ekonomické indikátory

Ekonomická nestabilita státu je mimo jiné poměřována mírou nerovnosti ve společnosti.⁴ Ta přímo souvisí s nerovným přístupem ke vzdělání či zdravotní péči, což vede ke strádání a nespokojenosti části společnosti a následnému sociálnímu napětí. Dále se nestabilní stát potýká s devalvací⁵ (či dokonce naprostým pádem⁶)

² Institut pro výzkum míru a bezpečnostní politiku

³ Žebříček *The Failed State Index* je sestavován americkým think-tankem Fund for Peace, který se v rámci mezinárodní politiky zaměřuje na problematiku a pomoc zhrouteným státům. Internetová stránka www.fundforpeace.org je tedy dobrým výchozím zdrojem pro další studium tohoto tématu. Zveřejnění Indexu probíhá v renomovaném časopisu Foreign Policy www.foreignpolicy.com/failedstates

⁴ Míru nerovnosti ve společnosti měří tzv. Giniho index, který v hodnotách 0 (=absolutní rovnost) až 100 (=absolutní nerovnost) porovnává státy světa. Za povšimnutí stojí postavení některých zhroutených států v celosvětovém žebříčku:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2172rank.html>

⁵ Devalvace měny, inflace, je znehodnocení hodnoty měny vůči cizím měnám. Ve zhroutených státech často vláda nezodpovědně tiskne peníze, a snaží se tak financovat své výdaje. Pokud však inflace, tedy nárůst množství peněz v národním hospodářství, dosahuje vyššího růstu než ekonomika, dochází k nepřiměřenému nárůstu cen. Srovnajte řazení států světa (včetně zmíněných zhroutených států) dle míry inflace: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2092rank.html>

⁶ Jako se stalo roku 2008 v Zimbabwe, více: <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/clanek.phtml?id=486921>

vlastní měny. Výsledný krach ekonomiky rozkládá státní moc kvůli šedé ekonomice, korupci a zvyšující se kriminalitě.

Sociální indikátory⁷

Napětí ve společnosti vedoucí k destabilizaci státu může mít velké množství příčin. Pro potřeby FSI jsou monitorovány jevy jako emigrace, úroveň vzdělání, zdravotnictví, represe proti určitým skupinám populace či výskyt ozbrojených konfliktů.

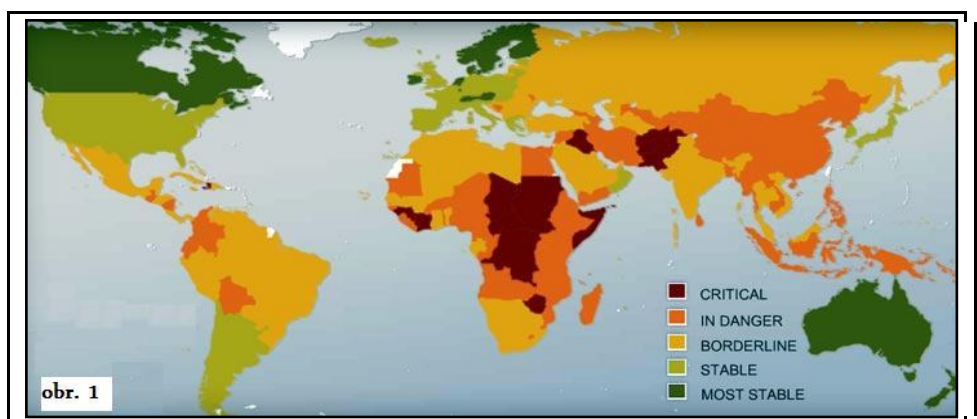
Bezpečnostně-politické indikátory

K nejrozšířenějším jevům, jež podkopávají státní moc, patří korupce, kvůli které se jednak vytrácí právní stát, jednak vláda přichází o značné sumy ze svého rozpočtu. Naprostá většina rozpadajících se států je ovládána neměnnou elitou, proti které se obrací projevy nespokojenosti obyvatelstva.

1.3. Historické příčiny fenoménu zhroucených států

Fakt, že se začátkem 90. let v Africe a na území bývalého komunistického bloku zhroutily desítky států a vypuklo několik mezinárodních (př. Jugoslávie, válka o Náhorní Karabach) a občanských válek (př. Čečensko, Somálsko) netřeba připomínat. Jednalo se o přirozený důsledek nástupu mocenského vakua, které přinesl konec studené války. Kolaps SSSR znamenal výrazný útlum v ruské velmocenské politice, který vedl k ukončení podpory spřízněných režimů v Africe a Asii. Stejný krok podnikla i administrativa USA, takže se proti oslabeným režimům mohla postavit lokální opoziční uskupení.⁸ Následující války mezi kmeny, klany i samotnými státy zvláště v Africe dovedly kontinent do současného žalostného stavu.

1.4 Současné rozložení nestabilních států na mapě světa

⁷ Porovnejte řazení států světa v žebříčku Indexu lidského rozvoje (Human Development Index, HDI) <http://hdr.undp.org/en/statistics/>

⁸ Martin Riegel: Teorie kvazistátů – http://tarantula.ruk.cuni.cz/ACPOENG-17-version1-Riegl_02_01_merged.pdf

⁹ Ilustrace Failed State Indexu 2011 ze stránek Fund for Peace.

Podíváme-li se na tematickou mapu světa, zobrazující výsledky letošního hodnocení nestability států od Fund for Peace, zjistíme, že se nestabilní státy koncentrují zpravidla na území „globálního jihu“.¹⁰ Výjimku tvoří Moldávie a Bosna a Hercegovina, které se od dob nabytí své nezávislosti zmítají ve vnitřních nepokojích. Jelikož se dá jen stěží problém hroutícího se státu generalizovat, přiblížíme si nyní příčiny destabilizace zemí, které se ocitly na vrcholu žebříčku.

Pořadí v žebříčku	Země	Hodnota indexu	Nejpalčivější problém ¹¹
1.	Somálsko	113.4	Anarchie, pirátství, občanská válka
2.	Čad	110.3	Desertifikace, nestabilita v regionu
3.	Súdán	108.7	Napětí mezi skupinami obyvatelstva
4.	DR Kongo	108.2	Napětí mezi skupinami obyvatelstva
5.	Haiti	108.0	Kriminalita, absence centrální moci
6.	Zimbabwe	107.9	Kolaps ekonomiky, ztráta legitimacy vlády
7.	Afghánistán	107.5	Terorismus, drogové kartely, intervence
8.	Středoafriická republika	105.0	Terorismus, humanitární krize
9.	Irák	104.8	Zničená infrastruktura, terorismus
10.	Pobřeží Slonoviny	102.8	Občanská válka
12.	Pákistán	102.3	Převraty, terorismus
22.	Severní Korea	95.6	Represe vlády, lidská práva
44.	Kolumbie	87.0	Drogy, guerillové války s povstalci

Tabulka 1¹² zachycuje první desítku nejohroženějších a tři další vybrané země, které se jsou považovány za nestabilní.

¹⁰ Globální rozdělení světa na bohatý sever a chudý jih:

viz <http://wphr.org/2010/tessa-regis/government-accountability-in-developing-nations/>

¹¹ Dle časopisu Economist (vydáno 17.3. 2011) a časopisu Foreign Policy (viz poznámka 9).

¹² Dle http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/06/17/2011_failed_states_index_interactive_mapand_rankings

Somálsko¹³

Somálsko je již několik let na vrcholu indexu zhroucených států. Nikdy se nejednalo o národní stát, od roku 1965 však byla země ovládána pevnou rukou diktátora Siada Barreho. Ačkoli byl jako socialista zprvu podporován SSSR, došlo po válce s Etiopií (také podporovanou Moskvou) k příklonu k USA. Diktátor byl svržen po skončení studené války, od roku 1991 potom svádí boj o moc četné klany. Snaha mezinárodního společenství o stabilizaci rozvráceného státu a humanitární pomoc jeho obyvatelům vedla k vytvoření misí UNOSOM¹⁴ I a II. Podpůrná mise armády Spojených států UNITAF byla odvolána po nevydařené operaci v Mogadišu v říjnu roku 1993, ve které přišlo 18 amerických vojáků o život. Ukončit léta anarchie se pokusily sekulární politické síly roku 2004, kdy byla vytvořena Přejídná federální vláda. Proti ní se však postavil Svaz islámských soudů, který od té doby nabývá na významu. Proti islamistům zasáhla roku 2006 etiopská armáda (podporovaná USA), a

to ve snaze zabránit jejich snahám o intervenci do Ogadenu, který je integrální součástí Etiopie. V důsledku vleklých konfliktů mezi jednotlivými klany a politickými uskupeními se země rozpadla. Na severu se od Somálska odpojily Somaliland a Puntland. Na zbytku území se situace mění s každým měsícem.

Důsledkem státního rozpadu a naprosté anarchie je rapidní nárůst kriminality, který je v posledních letech symbolizován pirátskými atakami v Adenském zálivu. Pirátství v oblasti s takovým geostrategickým významem (jižní přístup k Suezskému průplavu) je jako jeden z palčivých problémů globální bezpečnosti. Bezvládní dále dělá ze Somálska ideální útočiště pro teroristické organizace, které zde

jednak staví své výcvikové základny, jednak s příslibem finančního zajištění rekrutují do svých řad místní obyvatele. Proti východoafrické odnoži al-Káidy bojuje za podpory USA oficiální somálská vláda, jejímž jednotkám se podařilo v červnu 2011 zabít Fazla Abduláha Muhamada, vůdce regionální odnože této teroristické organizace.¹⁵

¹³ Aktuální informace o situaci v Somálsku: http://aktualne.centrum.cz/tema/somalsko_1045/

¹⁴ 1992-1993 resp. 1993-1995 – o průběhu mise viz <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unosomi.htm>

¹⁵ http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/afrika/dalsi-rana-pro-al-kajdu-v-somalsku-zabit-jeden-z-sefu_204309.html

Nechvalně známá je země i svou katastrofální humanitární situací, která se kvůli nepřetržitým konfliktům prakticky nezlepšuje a zasilky mezinárodní pomoci končí často v rukou milicí. V létě roku 2011 přišla další vlna hladomoru mezi somálskými a etiopskými uprchlíky, doprovázená epidemií spalniček mezi dětmi. Světový program pro výživu označil, který upozornil na nezlepšující se situaci přísunu pomoci, označil situaci za kritickou.

Čad

Od vyhlášení nezávislosti v roce 1960 se země až na krátké mírové období v devadesátých letech zmítá v krvavých ozbrojených konfliktech. Oficiální vláda se opírá o pomoc Francie, rebelové napadají vládní jednotky z okolních zemí. Problém s masovou migrací obyvatelstva Čadu a Súdánu se zhoršil v roce 2011 po vypuknutí občanské války v Libyi.

Súdán

Súdán jsme v minulých letech mohli sledovat především v souvislosti s chartúmskou krizí. Kořeny konfliktu tkví v náboženské a etnické heterogenitě země. Jih je obýván především křesťany, sever muslimy. Negativní vliv na stabilitu státu měly i vleklé komplikace ve vztazích se sousedními zeměmi a Spojenými státy, které súdánskou vládu podezřívaly z podpory terorismu.

V nejtěžší situaci byli obyvatelé západosúdánské provincie Darfúr, kde propuklo povstání rebelů proti chartúmské vládě. Konflikt, který začal roku 2003, si vyžádal statisíce obětí a až 3 miliony lidí musely opustit svůj domov. Za povšimnutí stojí fakt, že chartúmská vláda odhaduje počet obětí na „pouhých“ 9 tisíc.¹⁶ Jak vládní představitelé, tak i někteří vůdci rebelů čelí obviněním vznesenými Mezinárodním trestním

soudem.¹⁷

Konflikt mezi muslimským severem a křesťanským jihem byl oficiálně ukončen roku 2005. Na základě nedávného referenda, ve kterém se 99 % jihosúdánských voličů vyslovilo pro nezávislost autonomní oblasti, byla 9. července 2011 vyhlášena nezávislost. Jižní Súdán se následně stal 194. členským státem OSN. Vládní představitelé obou států vyjádřili vůli k udržení dobrých vzájemných vztahů, kterou ovšem teprve prověří budoucí vývoj v regionu.

Afghánistán

Jako příklad země, jejíž vnitřní stabilita byla mimo jiné negativně ovlivněna zahraničními intervencemi, slouží Afghánistán. Konflikty mezi různými politickými

¹⁶ <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/afrika/clanek.phtml?id=635975>

¹⁷ Obrázek: www.aktualne.cz

uskupeními provází zemi od roku 1973. V guerillové válce se země ocitla v osmdesátých letech, kdy afghánští mudžahedíni bojovali proti sovětským okupantům. Po stažení sovětských sil ze země nastal další cyklus občanských válek, z nichž vyšel roku 1996 vítězně Taliban. Dobře známý je osud země po 11. září 2001, kdy jednotky koalice států pod vedením USA vstoupily do země, aby svrhly vládu Talibanu, která byla spojována s činností Al-Káidy. Od roku 2004, kdy byl obnoven politický život země, se centrální vládě ani západním jednotkám nepodařilo sjednat v provinciích pořádek. Ztráty koalice neustále rostou, obecně však slábne i Taliban. Kromě jednotek Talibanu (především na jihu a východě země) brzdí rozvoj země i produkce drog, nedostatek zdrojů pitné vody a vysoká míra negramotnosti.¹⁸ Obnovit pořádek v zemi, zajistit minimální sociální standardy a podpořit vznik občanské společnosti je základním posláním provinčních rekonstrukčních týmů, do nichž je strukturována regionální přítomnost jednotek NATO.¹⁹

2. Zhroucené státy v globálním světě

2.1. Mezinárodní právo²⁰

Podívejme se nyní na zhroucené státy nikoliv z konkrétního, vnitřního pohledu, nýbrž z pohledu globálního. Jsou to totiž právě ony, které v současnosti mění historickou epochu mezinárodních vztahů.

Až do teroristických útoků z 11. září 2001 vycházelo fungování mezinárodního politického systému z domnění, že stát je udáván třemi zásadními faktory: suverenitou a teritorialitou²¹, právní rovností mezi státy a neintervenováním do vnitřních záležitostí jiných států. Tento výklad principu státnosti vychází z charakteristiky Vestfálského míru²², proto západní politologové využívají termín *Westphalian Sovereignty*.

Vestfálský model předpokládá, že narušení mezinárodního práva či bezpečnosti má na svědomí určitý stát, respektive rozhodnutí jeho vlády. V dnešním světě, kde existují rozlehlá území, která se vymknou z kontroly legální vlády, ovšem vestfálská praxe selhává. Za pirátství v Adenském zálivu²³ či teroristické útoky al-Kajdy totiž nenese odpovědnost žádná vláda, proti které by mezinárodní společenství mohlo podniknout patřičné kroky. Cílená intervence namířená proti původcům takovýchto zločinů navíc obnáší ono zapovězené vměšování do vnitřních záležitostí státu, které je v odporu s jedním z pilířů vestfálských zásad mezinárodních vztahů.

¹⁸ 26 % dospělé populace, zvláště špatná je situace na venkově.

http://outlookafghanistan.net/topics.php?post_id=931

¹⁹ O činnosti českého PRT v Lógáru: <http://www.mzv.cz/prtlogar/>

²⁰ <http://www.contemporarysecuritypolicy.org/assets/CSP-30-3-Newman.pdf>

²¹ Pevné geografické vymezení státu

²² Vestfálský mír – smlouva ukončující třicetiletou válku (1618-1648), kterou mj. došlo k potvrzení suverenity Nizozemí a Švýcarska. Münster, 1648.

²³ Záliv mezi pobřežím Somálska a Arabským poloostrovem, oblast s nejvyšším výskytem kriminality spojené s pirátstvím na světě.

Jestliže největší hrozba mezinárodní bezpečnosti již není ostré bipolární rozdělení světa, kde byly obě strany reprezentovány suverénními státy, čelí dnes svět hrozbám, vycházejícím z těchto neurčitých území. Tato diametrální změna v bezpečnostní rovině teorií mezinárodních vztahů vede západní politology k označení vzniklé situace za novou epochu – postvestfálský systém.

Právní rovina je v nové situaci ještě složitější. Do dnešní doby si státy své vnitřní záležitosti řídily svými vlastními právními systémy. Mezinárodní právo poté pokrývalo problematiku vztahů mezi dvěma a více státy a právní pořádek na územích nepodléhajících žádným národním právům (Antarktida, oceán, vesmír...). Jak z právní stránky ke kvazistátům přistupovat, je dodnes složitou otázkou s nejasnou odpovědí.²⁴

2.2. Mezinárodní bezpečnost²⁵

Jak již bylo uvedeno v mnoha příkladech, existuje nesčetné množství aspektů, jimiž zhroucené státy oslabují mezinárodní bezpečnost. Uvedme si ty nejpálčivější problémy, které jsou v současnosti spojovány s nestabilními oblastmi.

Migrace

Ozbrojené konflikty či neúnosné sociální podmínky zapříčiňují v rozvojovém světě eskalaci už tak vážných problémů. Jedná se jak o důsledek stávajících, tak o spouštěč dalších mechanismů, které destabilizují region. Zpravidla při neřízeném přesunu tisíců lidí dochází k humanitárním krizím. Vystěhované skupiny se také často radikalizují a přidávají se jako nová strana konfliktu (př. krize ve Rwandě, afghánští uprchlíci založili Taliban v Pákistánu etc.).

Ilegální ekonomika²⁶

Neschopnost nebo absence bezpečnostních složek je zásadní podmínkou rozvoje šedé ekonomiky – z hlediska bezpečnosti je potom zásadní hrozbou pašování zbraní. Pašování konvenčních zbraní je bohužel široce rozšířený jev ve všech nestabilních regionech (př. Blízký východ, Latinská Amerika) Po rozpadu Sovětského svazu dokonce vznikly obavy²⁷, že zbytky arsenálu zbraní hromadného ničení, které se nacházely v některých méně stabilních nástupnických státech (včetně samotného Ruska 90. let), byly z části odcizeny a zmizely neznámo kam.

Vedle ilegálního obchodu se zbraněmi představuje hrozbu pašování drog. Nestabilním státům se přičítá až 95 % produkce tvrdých drog. V Afghánistánu představuje pěstování opia celých 53 % HDP²⁸ země, jen menší část národního hospodářství je tedy legální a řádně zdaněna. V případě Afghánistánu, z kterého pochází 90 % opiátů

²⁴ <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jq6u.htm>

²⁵ <http://www.contemporarysecuritypolicy.org/assets/CSP-30-3-Newman.pdf>

²⁶ Kamila Polívková: Organizovaný zločin, BGR pro ECOSOC, Model OSN, PSS 2012, AMO 2011

²⁷ Moskva veškerá podezření odmítá
<http://www.infowars.com/moscow-denies-pentagon-claims-of-stolen-russian-nuclear-weapons/>

²⁸ <http://southasia.oneworld.net/Article/afghanistan2019s-opium-driven-gdp>

(heroin, opium, morfium aj.) na světovém nelegálním trhu, převzali iniciativu boje proti drogám Američané, jež si jsou vědomí přímou souvislostí mezi pěstitelstvím máku a financováním terorismu. Farmářům, kteří se rozhodnou zlikvidovat svá maková pole je nabídnuta finanční náhrada a nová setba. I tak je ovšem tempo odstraňování makových polí často kritizováno jako nedostatečně rychlé.²⁹

Sociální aspekty

Stát, který není schopen zajistit na svém území elementární bezpečnost, nedisponuje zpravidla dostačujícím sociálním systémem, rozvinutým školstvím a fungujícím zdravotnictvím. Právě vzdělání a zdravotní standardy jsou zásadní pro budoucí rozvoj společnosti. Epidemie cholery, malárie a rozšíření viru HIV v rozvojovém světě svědčí o naprosto nedostačující úrovni zdravotnictví. Pro rozvedení konkrétních témat, viz kapitola 2.4.

Terorismus

Základní poučka pro postihnutí souvislosti mezi stabilitou státu a rozvojem terorismu na jeho území zní: terorismus je nejsilnější tam, kde je stát nejslabší.³⁰ Pro tento fakt hovoří hned dva pádné důvody. Za prvé, nedostatečná autorita státu znamená pro teroristické organizace nerušenou působnost na jeho území. Za druhé, ve zpravidla neutěšené ekonomické situaci není pro teroristy těžké rekrutovat další síly z řad místního obyvatelstva, pro které je spolupráce existenční nutností.

2.3. Dosavadní postoje a intervence OSN³¹

Dosavadní praxe Rady bezpečnosti (RB) OSN vychází ze tří bodů, které byly v minulosti zvoleny za účelem stabilizace postižených území. Oprávněnost postupu RB OSN vychází z kapitoly VII Charty Organizace spojených národů.³²

- Porušování lidských práv, příhraniční rozsah vnitřního konfliktu a „lidský rozměr tragédie způsobené konfliktem“ může být důvodem pro intervenci RB OSN do vnitřní záležitosti státu.
- Již v mnoha případech byla intervence (př. UNOSOM v Somálsku) upřednostněna před sankcemi. Důvod je zjevný – je-li stát rozpadlý, nenese nikdo odpovědnost za jeho vývoj.

²⁹ <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/88695-boj-proti-opiu-americane-plati-afghancum-za-niceni-makovych-poli/>

³⁰ Jack Straw, Reordering the World: The Long-Term implications of September 11 (London: Foreign Policy Research Centre, 2002)

³¹ Viz Daniela Zrucká, Jan Přech: Background Report pro II. výbor VS – Zhroucené státy (str. 7), AMO 2007 pro podrobné zpracování kapitoly
http://www.amo.cz.uvirt9.active24.cz/soubory/student-summit/ke_stazeni/II.vybor/bgr_IIga_zhroucene_staty.pdf

³² <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojenych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>

- Působení sil OSN nemá jen bezpečnostní charakter – mise se rovněž starají o udržování infrastruktury a distribuci humanitární pomoci.

2.4. Dosavadní postoje a rozhodnutí Hospodářské a sociální rady OSN

Hospodářská a sociální rada OSN vnímá pomoc nejzaostalejším státům světa za jedno ze svých primárních poslání. Samotná problematika zhroucených států však patří do bezpečnostní agendy, a je tak častěji diskutována v rámci Rady bezpečnosti nebo Valného shromáždění. Otázkou pro ECOSOC tedy je, jak se zhroucenými státy spolupracovat v ekonomických a sociálních tématech.

Všech 26 nejchudších států světa jsou Světovou bankou označovány jako státy křehké.³³ Za povšimnutí však stojí fakt, že 25 z nich dosahovalo v období let 2002-2007 ročního růstu HDP nad 3 % a 8 z 9 nejrychleji rostoucích ekonomik světa je rovněž řazeno k nestabilním státům. Tato optimistická fakta se však bohužel vztahují jen k absolutní výši HDP. Základní charakteristikou rozvojových zemí je však vysoká porodnost, a tak se relativní bohatnutí společnosti (růst HDP na obyvatele), která vykazuje populační přírůstek okolo 2,7 %, projevuje až při růstu HDP nad 4 %.³⁴

Činnost Hospodářské a sociální rady v rozvojových zemích je zaměřena na spolupráci s regionálními organizacemi, jakou je např. Africká unie. Rada tak poskytuje diplomatickou podporu programu AU New Partnership for Africa's Development³⁵, čímž zefektivňuje jeho komunikaci se strukturami mezinárodního společenství. Ve své rezoluci z roku 2007 označil ECOSOC sociální rozvoj afrických států za zodpovědnost příslušných vlád, zavázal se však k mezinárodní podpoře při komunikaci s OSN, EU, G8, OECD a řadou dalších globálních i regionálních organizací.³⁶

V rezoluci z roku 2010³⁷ byly oceněny výsledky rezoluce 62/179 a potvrzení dlouhodobých ekonomických a sociálních cílů pro rozvojové země Afriky – otevření trhů, oddlužení, podpora investic a podnikání, respektive genderová rovnost, podpora vzdělání aj.

Opustíme nyní africký kontinent a podívejme se, jak ECOSOC zasahuje v chudém, rozpadlém státu, kde navíc propukla následkem přírodní katastrofy humanitární krize. Rezolucí 1999/4 vytvořil ECOSOC tzv. *Ad Hoc Advisory Group for Haiti*³⁸, jejímž posláním je poradenství v oblasti rozvojových projektů v tomto ostrovním státě.³⁹

³³ Termín *fragile state* užívá Světová banka pro země s nestabilní vládou.

³⁴ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/66/66

³⁵ Více o NEPAD: <http://www.nepad.org>

³⁶ <http://www.un.org/en/ecosoc/docs/2007/resolution%202007-28.pdf>

³⁷ <http://www.un.org/en/ecosoc/docs/2010/res%202010-11.pdf>

³⁸ Pracovní skupiny ad hoc fungují jako poradní orgán ECOSOC pro určitou zemi či situaci. Tyto pracovní skupiny vydávají pravidelně zprávy pro zasedání Rady.

³⁹ <http://www.un.org/docs/ecosoc/adhoc/haiti.html>

Roku 2010 si katastrofální zemětřesení na Haiti⁴⁰, nejchudším státu Ameriky, vyžádalo rychlé kroky ze strany mezinárodního společenství. Pracovní ad hoc skupině byl prodloužen a rozšířen mandát tak, aby do roku 2012 koordinovala mezinárodní rozvojovou a humanitární pomoc pro Haiti a dále vytvořila *Interim Haiti Recovery Commission*, v jejímž čele stanuli haitský premiér Jean-Max Bellerive a bývalý americký prezident Bill Clinton a která koordinuje pomoc od jednotlivých států a soukromého a nevládního sektoru.⁴¹

Pro dokreslení představy o pomoci ECOSOC nám poslouží i příklad Afghánistánu, který se dlouhodobě zmítá v neutěšené bezpečnostní situaci. Co se týče sociální roviny aktivit ECOSOC, zaměřuje se většina rezolucí o Afghánistánu na postavení žen ve společnosti.⁴² Od roku 2001 bylo této problematice zasvěceno 6 rezolucí⁴³, které vyjadřují politickou a finanční podporu lidsko-právním organizacím a příslušným úřadům.

Druhým pilířem aktivit ECOSOC v Afghánistánu je boj proti pěstování a obchodu s narkotiky⁴⁴, který úzce souvisí s aktivitami teroristických skupin v zemi a neutěšenou ekonomickou situací. Rada se snaží koordinovat mezinárodní asistenci pro boj afghánské vlády proti narkotikům a korupci, která obchod s nimi značně usnadňuje.

Díky příkladům činnosti Hospodářské a sociální rady v Africe, na Haiti a v Afghánistánu tedy můžeme poslání orgánu ve věci humanitární a rozvojové pomoci chápat jako zprostředkování a koordinaci mezinárodní pomoci z mnoha zdrojů (orgány OSN, regionální organizace, NGOs, Světová banka, soukromí sektor aj.). Rada dále ustavuje pracovní skupiny a mise, které působí jako poradní orgán pro vlády a úřady v cílových zemích.

2.5. Lidská práva⁴⁵

Problém nedodržování lidských práv ve zhroutěných státech je bohužel obtížně řešitelný. Zásadní charakteristikou práva je totiž jeho vymahatelnost, která ve státech, kde reálně neexistují (příp. fungují omezeně či jsou postiženy přílišnou korupcí) příslušné instituce, samozřejmě nefunguje. Platí-li, že uplatňování práva je vnitřní záležitostí státu, má mezinárodní společenství mnohdy svázané ruce. V případě vnitřních konfliktů pak pro všechny státy platí tzv. Ženevské konvence⁴⁶, které jsou zavazující:

⁴⁰ Shrnutí haitské katastrofy <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/grafika/2011/01/12/haiti-podivejte-se-na-rok-zkazy/>

⁴¹ <http://www.un.org/en/ecosoc/docs/2010/res%202010-28.pdf>

⁴² O situaci afghánských žen např.: <http://blisty.cz/art/9393.html>

⁴³ <http://www.afghanistan-un.org/2011/01/ecosoc-resolutions-2/>

⁴⁴ http://www.afghanistan-un.org/wp-content/uploads/2009/02/2007_1.pdf

⁴⁵ BGR II. Výboru VS, AMO 2007: http://www.amo.cz.uvirt9.active24.cz/soubory/student-summit/ke_stazeni/II.vybor/bgr_IIga_zhroucene_staty.pdf

⁴⁶ Plné znění: <http://ck.czweb.org/cck/aktivity/konvence.html>

1/ S osobami, které se aktivně nepodílejí na konfliktu, by mělo být zacházeno za všech okolností lidsky – a to bez rozdílu rasy, barvy, vyznání, pohlaví apod. Následující činy je zakázáno páchat kdykoliv a kdekoliv:

- a) násilí na osobě zahrnující vraždu, mučení, mrzačení a hrubé zacházení;
- b) braní rukojmí;
- c) urážky a činy proti lidské důstojnosti;
- d) vynášení rozsudků a provádění trestů bez předchozího řádného soudního procesu zahrnujícího veškeré nezbytné právní záruky.

2/ O nemocné a raněné by mělo být postaráno. Nestranné organizace (jako např. Mezinárodní výbor Červeného kříže) může stranám konfliktu nabídnout své služby. Strany konfliktu by měly vyvíjet snahu k naplnění dalších současných Konvencí.

3. Závěr

3.1. Předpokládaný vývoj FSI⁴⁷

Vývoj v nestabilních státech je samozřejmě velmi těžké předpovídat. V příštích letech se však zdá pravděpodobné, že Somálsko kvůli současné vlně hladomoru bude i nadále na prvním místě této smutné statistiky. I Čad se již několik let nepohnul pod nejkritičtější hranici 110 bodů. Situace se také dlouhodobě nezlepšuje v Demokratické republice Kongo. U Haiti bude rozhodující obnova po katastrofálním zemětřesení a funkčnost nové administrativy. Jediná země z první desítky nejnestabilnějších států, u které se hodnota indexu trvale snižuje, je Irák.

3.2. Jak pomáhat zhrouceným státům⁴⁸

Jak již bylo zmíněno v kapitole 1.3., k rozvratu mnoha států došlo po ukončení studené války, kdy SSSR ani USA již nepotřebovaly subvencovat své satelitní státy v Africe a Asii. V devadesátých letech minulého století navíc začala západní veřejnost kritizovat netransparentnost dosavadní humanitární pomoci – daňoví poplatníci chtěli vědět, kam jsou posílány jejich peníze a zda jsou skutečně určeny svému oficiálnímu účelu. Tento fakt rozpadajícím se státům (např. Súdán, Dem. rep. Kongo...) s nejasnými politickými poměry rozhodně nenahrával, do popředí se tak dostaly stabilnější státy (např. Kambodža, Sierra Leone, Laos...), ve kterých vláda projevila schopnost přijaté prostředky správně investovat. Situace se pro zhroucené státy začala mírně zlepšovat s nástupem nového tisíciletí – především díky opětovné

⁴⁷ Na interaktivní mapě světa můžete sledovat dlouhodobé trendy ve vývoji hodnot FSI: http://www.foreignpolicy.com/articles/2011/06/17/2011_failed_states_index_interactive_map_and_rankings

⁴⁸ Václav Prášil: Jak pomáhat zhrouceným státům, AMO 2005, viz <http://www.amo.cz/publikace/jak-pomahat-zhroucenym-statum.html>

pozornosti Západu po teroristických útocích v září roku 2001 a agendě OSN Rozvojové cíle tisíciletí⁴⁹.

Pro zhroucené státy je nutné zajistit sekundární vzdělávání, nezbytné pro fungování státního aparátu. Další nezbytná forma pomoci jsou vlastní finanční subvence, které ovlivňují kurs měny státu, a tím i stabilitu jeho hospodářství. Celkově by mezinárodní společenství mělo zaujmout komplexní postoj v otázkách hospodářské, politické a v některých případech i vojenské pomoci. Právě ta je nejčastějším terčem kritiky, zvláště po fiasku západních jednotek ve Rwandě a Somálsku. Je to ovšem vojenská pomoc, která jako jediná může zabránit mezinárodnímu rozsahu konfliktu, který stahuje do propasti často celý region. Úspěchem byla například intervence OSN a Francie v Pobřeží slonoviny, kde došlo k utlumení konfliktu, který by jinak mohl destabilizovat okolní státy, jako například dlouhodobě se rozvíjející demokratickou Ghanu.

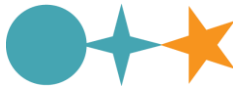
3.3. Otázky k diskuzi

Při jednáních v Hospodářské a sociální radě Pražského studentského summitu bude zásadní identifikovat základní problémy, se kterými se mezinárodní společenství potýká při stabilizaci zhroucených nebo hroutících se států. V tomto ohledu jsou aktuální otázky:

- Jakou formou má mít rozvojová a humanitární pomoc?
- Jak distribuovat humanitární pomoc vzhledem k politicko-bezpečnostní situaci ve zhroucených státech?
- Jak přistupovat k nevládním politickým uskupením (povstalci, separativní vlády, exiloví politici...)?
- Jaký je etický rozměr spolupráce s nedemokratickými režimy a zkorumpovanými úředníky?
- Má mezinárodní společenství povinnost zasahovat ve státech, které jsou uzavřeny vůči okolí? (KLDR, Barma)
- Jak by měla být koordinována činnost mnoha (desítek a stovek) mezinárodních a rozvojových institucí, které v rozpadlých státech působí?
- Jak se změnila situace po konfliktech v Libyi a Sýrii a je možné předložit konkrétní doporučení pro další podobné situace v budoucnu?

Problematika zhroucených států v mnoha aspektech rozděluje státy světa, které se za jiných okolností nazývají partnery. I z tohoto důvodu je Hospodářská a sociální

⁴⁹ Viz <http://www.un.org/millenniumgoals/>

STABILIZACE ZHROUCENÝCH STÁTŮ

rada OSN vhodným fórem pro diskuzi o tak palčivém tématu, jelikož právě interdisciplinární propojení otázek politických, ekonomických, etických a sociálních může přispět k pozitivní změně, na kterou obyvatelé těchto zemí často již velmi dlouho čekají.

4. Zdroje a doporučená literatura / weby

Geise T.: *Piraterie vor Somalia: Die Lösung liegt an Land.*, Hamburg: Hamburger Informationen zur Friedensforschung und Sicherheitspolitik, Ausgabe 46, 2009

Prášil V.: Jak pomáhat zhrouceným státům?, Praha, AMO, 2005

Afghánistán a OSN

www.afghanistan-un.org

Aktuálně.cz (články o situaci v Somálsku)

http://aktualne.centrum.cz/tema/somalsko_1045

AMO, BGR II. výboru VS, 2007

http://www.amo.cz.uvirt9.active24.cz/soubory/student-summit/ke_stazeni/II.vybor/bgr_IIga_zhroucene_staty.pdf

Businessinfo (Súdán)

<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/sudan-vnitropoliticka-charakteristika/2/1001484/>

The Economist

www.economist.com

Failed States and international Order: Constructing a Post-Westphalian World

<http://www.contemporarysecuritypolicy.org/assets/CSP-30-3-Newman.pdf>

Foreign Policy

www.foreignpolicy.com

Fund for Peace

www.fundforpeace.org

Hospodářská a sociální rada OSN

<http://www.un.org/en/ecosoc/docs>

Martin Riegl: Terminologie kvazistátů

http://tarantula.ruk.cuni.cz/ACPOENG-17-version1-Riegl_02_01_merged.pdf

Týden, internetový server časopisu

www.tyden.cz

Zpracoval: Filip Chráska

Redakční úprava: Petra Pejchová, Votěch Fiala, Laura Havlová, Dominika Holečková, Filip Chráska, Tomáš Konečný, Jan Potucký, Thu Thuy Truong, Jan Zipser

Grafická úprava a tech. spolupráce: Zuzana Procházková

Odborná spolupráce: Výzkumné centrum AMO (ředitel JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, PhD.)

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVII. ročníku Pražského studentského summitu.

© AMO 2011

Model OSN

Asociace pro mezinárodní otázky,
Žitná 27, 110 00 Praha 1
Tel./fax: +420 224 813 460,
e-mail: summit@amo.cz,
IČ: 65 99 95 33

»www.amo.cz«

»www.studentsummit.cz«

TOP PARTNEŘI

GENERÁLNÍ PARTNER
MODELU OSN

HLAVNÍ PARTNER
MODELU OSN

HLAVNÍ PARTNER
MODELU NATO

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

MODEL NATO IS CO-SPONSORED BY
THE NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION

HLAVNÍ PARTNER
MODELU EU

Zastoupení
Evropské komise
v České republice

PARTNER ZAHÁJENÍ

PARTNER JEDNÁNÍ

UNIVERZITNÍ
PARTNER

DODAVATELÉ SLUŽEB

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

RESPEKT

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

PARTNER CHRONICLE

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Pražský studentský summit
projekt Asociace pro mezinárodní otázky